

Суть діяльності покладається в основу діяльнісного підходу як методологічного інструментарію психолога-дослідника та практика. Відповідно до нього, психічне явище має розглядатися через призму діяльності його носія, виходячи з принципу єдності, взаємозумовленості психіки та діяльності. Діяльнісний підхід використовується для розуміння суті психічного, його походження, форми існування та прояву, призначення, формування (розвитку, корекції) тощо. 1. До психічного слід підходити як до діяльності (говоримо про психічну діяльність). Психічна діяльність має структуру зовнішньої (предметної). А виявлення спільності між будовою зовнішньої та внутрішньої діяльності, за О.М.Леонтьєвим, дозволяє зрозуміти постійно існуючий між ними обмін ланками: ті чи інші розумові дії можуть входити до структури практичної діяльності і, навпаки, зовнішні (практичні) рухові операції можуть обслуговувати виконання розумових дій у структурі суто психічної діяльності. Зовнішня діяльність реалізується з участю психофізіологічних функцій, які є її основою і певною мірою впливають на її плин. Водночас ці функції породжуються, проявляються та перебудовуються в діяльності. Зазначене дозволяє жорстко не протиставляти зовнішню та внутрішню діяльність за умови її організації відповідно до суті психічного явища, яке є предметом дослідження. 2. До психічного потрібно підходити також як до того, що породжується в діяльності з метою регуляції цієї діяльності. Діяльність, з одного боку – це процес, у якому породжується психічне відображення світу у голові людини, а з іншого – процес, який сам керується психічними процесами. Йдеться про необхідність спеціальної організації діяльності, виконання якої породжувало б зміни щодо психічного явища, розвиток якого, в свою чергу, сприяв би регуляції тієї ж діяльності. 3. До психічного потрібно підходити як до того, що проявляється в діяльності. Відповідно, вивчення психічного та спостереження за його змінами можливе на основі аналізу процесу та результатів виконання діяльності. 4. Психіка формується (розвивається, коригується) в діяльності; у процесі інтеріоризації зовнішньої діяльності у внутрішню. Найефективніше це відбувається за умови спеціальної побудови зовнішньої діяльності: становлення в особі предмета психологічного впливу має здійснюватися за спеціальної організації діяльності, в якій закладаються усі необхідні параметри для формування психічного явища з урахуванням структури діяльності.

ЦІЛЬОВИЙ ХАРАКТЕР СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ОВС

Охріменко І.М.,

професор кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

З урахування безпосередньої прикладної спрямованості оперативної практики та в умовах частого дефіциту інформації щодо майбутніх об'єктів взаємодії особливої значущості набуває саме цільова підготовка суб'єктів. Безсумнівно, що важливим компонентом цільової підготовки працівників є попереднє вивчення особи об'єкта впливу – з'ясування та оцінка його типологічних й індивідуально-психологічних особливостей, що стає основою для побудови психологічно обгрунтованої взаємодії, вибору оптимальної тактики власної поведінки. Загалом це є психологічною закономірністю, тобто стосується всіх пізнавально-комунікативних ситуацій оперативно-службової діяльності фахівця.

Загалом цільовий характер сучасної психологічної підготовки працівників оперативних підрозділів ОВС, на нашу думку, має забезпечуватися:

– зважанням на властиві конкретній особі соціальні норми поведінки;

- врахуванням індивідуально-психологічних особливостей опонента;
- обранням практично виправданої системи методів попереднього вивчення і психодіагностики об'єкта;
- вибором найбільш оптимальної тактики встановлення психологічного контакту, ефективних методів і засобів психологічного впливу (залежно від формування індивідуального стилю цілеспрямованого спілкування, засвоєння успішних тактик вивідуння та адаптації власної поведінки відповідно до них);

- визначенням особливостей власної поведінки з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей об'єкта впливу та вихідної ситуації взаємодії (“вживання” в інтереси й установки обраного образу маскування);

- окресленням напрямів подолання психологічних труднощів під час проведення оперативно-службових заходів (формування оптимального рівня психологічної напруженості, використання прийомів саморегуляції тощо) й ін.

Організуючи власну пізнавально-комунікативну діяльність, працівникам оперативних підрозділів ОВС варто зважати не тільки на соціальні норми, яких дотримується особа, але й на особливості її темпераменту, характеру, емоцій та почуттів, складу розуму тощо.

Вибір методів і засобів психологічного впливу, для одержання потрібної інформації визначається не тільки особливостями об'єкта, але й особливостями самого суб'єкта та ступенем його професійної майстерності. Наприклад, фахівцю зазвичай стриманому і навіть трохи повільному в спілкуванні буде важко дотримуватися лінії поведінки, яка вимагає прояву високої зовнішньої активності в комунікативному процесі.

Допомогти вирішенню зазначеної проблеми може лише накопичення досвіду цільових контактів у практичній діяльності та формування індивідуального стилю цілеспрямованого спілкування, засвоєння успішних тактик вивідуння та адаптація власної поведінки відповідно до них. Після цього обрання та використання сприятливих прийомів вивідуння оперативно значущої інформації у взаємодії з конкретною особою не становитиме суттєвих труднощів.

Слід також вказати на необхідність визначення особливостей власної поведінки та дій в процесі вирішення пізнавально-комунікативних завдань службової діяльності, що є важливим і необхідним аспектом цільової підготовки працівника оперативного підрозділу. Виходячи з цього, важливим елементом у межах безпосередньої психологічної підготовки є “вживання” в легенду, в інтереси й установки обраного образу маскування. Це дозволяє “природно” пояснювати та виправдовувати всі подальші дії, пов'язані з вивідунням інформації. У оточуючих зазвичай не викликає подиву активність комерсанта, журналіста або приватного підприємця під час обговорення суспільно-політичних, економічних або комерційних тем, якщо інформація з цих питань необхідна для успішного виконання їх “відкритих”, професійних обов'язків.

Важливо також мобілізувати знання та вміння щодо міжособистісного спілкування для моделювання важливих ситуацій майбутньої взаємодії: як звертатися до об'єкта; із чого починати бесіду і як її закінчувати; як урахувати місцеві звичаї й смаки у власній поведінці; яка повинна бути психологічна атмосфера спілкування; які манери поведінки доцільно використати і яким тоном розмовляти; у якому ключі вести бесіду; яку психологічну позицію щодо співрозмовника варто зайняти; чи потрібно буде змінювати цю позицію, а якщо потрібно, то за яких умов і яким чином; як об'єкт сприйме свого співрозмовника (працівника ОВС), виходячи з наявних у нього уявлень і стереотипів норм соціальної поведінки, тощо.

Формуванню оптимального рівня психологічної напруженості будь-якого фахівця, необхідного для найбільш результативної його діяльності, сприяє

обґрунтована впевненість у своїх знаннях та уміннях. Відповідно, чим більший досвід цільових контактів має фахівець, чим більше успішних ситуацій цільового спілкування колег ним проаналізовано й узагальнено, тим менше хвилювання він буде відчувати, тим природнішою буде виглядати його поведінка.

Для зняття напруги й хвилювання, а також підтримки готовності до дій, працівнику необхідно відтворювати ситуації, у яких успішно вирішувалися аналогічні оперативні завдання, у тому числі тренування з розвитку комунікабельності, цільових контактів для придбання навичок одержання від співрозмовників інформації, яку вони не мали наміру розкривати стороннім особам. Працівники, що опанували методикою аутотренінгу для зняття зайвої напруженості та формування оптимального психологічного настрою, успішно використовують прийоми саморегуляції, мобілізуючи себе на майбутні дії.

Отже, професійна майстерність працівника оперативного підрозділу ОВС включає комплекс знань і вмінь, що визначають готовність до вирішення завдань ОРД. В умовах прихованої психологічної протидії правоохоронним органам з боку злочинності недостатність саме спеціальної підготовки фахівців має надавати провідну роль комплексному навчально-методичному забезпеченню процесу оволодіння знань та формуванню навичок.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НЕЯВНИХ ЗНАТЬ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ В УМОВАХ НАВЧАННЯ У ВНЗ МВС УКРАЇНИ

Кудерміна О.І.,

професор кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент

Процес реформування змісту професійно орієнтованої освіти у ВНЗ МВС України передбачає насамперед осмислення антропологічного змісту пізнання майбутнього правоохоронця в процесі набуття останнім вищої освіти. Це спричинює виявлення не тільки соціокультурної обумовленості процесу пізнання, але й виявлення та аналізу суб'єктного та «світоглядного» статусу пізнавальної діяльності системи «людина та світ», що безмежно розширює розуміння самої людини, що пізнає, а сам процес пізнання не зводиться до взаємодії суб'єкта та об'єкта як свідомості та буття. Револьюційні ідеї С.Л. Рубінштейна відносно того, що в «онтології людини наявність не тільки дієвого, але й пізнавального, споглядального відношення до світу складає важливішу характеристику людини» [1, С. 344] в повній мірі не знайшли свого відображення ані в психології, ані в педагогіки вищої школи. Вочевидь, що антропологічні сенси пізнання не вичерпуються соціокультурною обумовленістю пізнавальної діяльності майбутнього суб'єкта правоохоронної діяльності при всій її значущості. Людина як цілісність, відповідно до поглядів С.Л. Рубінштейна, має й інші, суб'єктно-особистісні складові, пов'язані з процесом пізнання. В зв'язку з цим, нового звучання набувають підходи «про даності та феномени, оставлені за переживанням, спогляданням чи сутнісним розсудом» [2, С. 101], що передбачає розгляд пізнання на основі «живого буття», його природних горизонтів. Шлях логічного «сполучення» змісту антропологічних та соціокультурних детермінант зумовлюють й інші зміст операціональної структури пізнавальної діяльності майбутнього правоохоронця, що не зводиться до відображуючих процедур в процесі професійно орієнтованого навчання, але якісно збагачується за рахунок не менш значущих прийомів репрезентації, інтерпретації, конвенції та інших операцій, що спричинюють ціннісно-особистісну та комунікативну природу пізнавальної діяльності суб'єкта.